

DICTAMEN DEL
CONSELL VALENCIÀ
DE CULTURA SOBRE
LA CONSERVACIÓ DE
L'HORTA DE VALÈNCIA

DICTAMEN DEL
CONSELL VALENCIÀ
DE CULTURA SOBRE
LA CONSERVACIÓN DE
LA HUERTA DE VALENCIA

(v)

DICTAMEN DEL
CONSELL VALENCIÀ DE
CULTURA SOBRE LA
CONSERVACIÓ DE
L'HORTA DE VALÈNCIA

CONSELL
VALENCIÀ
de CULTURA

Autor: Ponència específica CVC
Ple: 8 de maig de 2000

©Consell Valencià de Cultura, 2004

Museu, 3

46003 València

cvc@gva.es

Diseño: Estudio Paco Bascuñán

Impresión : Gràfiques Litolema

D.L.: V-3324-2004

INTRODUCCIÓ

El procés de modernització de la Comunitat Valenciana en els últims quaranta anys ha estat vertiginós. No és estrany que se n'hagen seguit diferències de ritme entre diversos plans: l'estructura econòmica, la social, la política, la cultural..., amb les consegüents disfuncions. Les dificultats posades històricament a l'afirmació i al desenvolupament de valors endògens, no contrarestades, la mateixa novetat del procés de modernització i la seua distribució desigual tant geogràfica com social; són factors que han portat a l'error de considerar incompatibles modernització i tradició, quan la experiència exterior ens diu que són precisament les societats més modernes, més avançades, les que més importància donen al seu patrimoni històric i cultural, com a suport i origen dels seus valors, creats en un procés històric propi, i que són les societats endarrerides les més disposades a renunciar als valors que les constitueixen, a suïcidar-se culturalment, en un procés d'alienació que no és la seua millor garantia de creixement i de futur sinó tot el contrari. El problema, doncs, té un fort component cultural, i és per això que el Consell Valencià de Cultura s'hi interessa i considera possible fer-hi una contribució positiva.

Ignorar les possibilitats de futur de l'Horta de València i la seua viabilitat com a espai creador de riquesa i com a suport de valors culturals no és una de les menors amenaces

a la continuïtat d'este hàbitat productiu humà. El futur de l'Horta no és solament desitjable –si sobre això arribem a un acord– sinó també possible.

Però no podem ignorar que quan ara parlem de l'Horta ja ens estem referint a les restes d'allò que no fa tants anys era l'Horta de València, el país immediat de la ciutat, que en un període de cinquanta anys podem perdre per sempre.

En conseqüència, es necessita una intervenció immediata d'instàncies integradores, és a dir de les autoritats polítiques, dels interessos generals dels ciutadans com a tals, uns interessos en funció dels quals l'Horta és un bé comú independentment de la seua estructura de propietat.

En este sentit, un primer pas és prendre consciència de la importància no solament local de l'Horta de València. Com a patrimoni europeu, cal aprofitar les oportunitats existents per a fer intervenir en la seua preservació les institucions comunes europees: el Conveni de Berna (per a assumptes de medi ambient), el Congrés dels poders locals i regionals (que podria solucionar problemes de competències entre administracions), el Banc de Desenvolupament del Consell d'Europa (per a impulsar projectes de desenvolupament). Tal com a assenyala Guillermo Kirkpatrick, ambaixador representant permanent d'Espanya en el Consell d'Europa, és possible sol·licitar, per mitjà de la Direcció d'Assumptes Jurídics, una declaració de l'Assemblea Parlamentària europea, i l'elaboració d'un informe sobre el valor del bé considerat; i igualment pot sol·licitar-se de les instàncies europees la mediació perquè la UNESCO declare l'Horta de València part del patrimoni cultural europeu.

Considerant tot això, el ple del Consell Valencià de Cultura, reunit el 2 de novembre de 1999, acordà crear una ponència específica per a l'estudi de la situació de l'Horta de València i de la seua viabilitat, els resultats dels treballs de la qual s'exposen en el present dictamen.

CONSULTES

L'Horta de València és una estructura complexa, com més avant es tornarà a dir. Per això, com a primera mesura d'aproximació al seu estudi, el Consell Valencià de Cultura ha considerat imprescindible consultar les opinions dels diversos sectors i instàncies implicats, amb els resultats següents:

ELS ELEMENTS PRODUCTIUS

Reial Séquia de Montcada, Tribunal de les Aigües.

Per als agricultors propietaris de la terra, el problema és l'escassa rendibilitat de l'agricultura, agreujada pel minifundisme. El minifundisme fa l'Horta especialment vulnerable a la pressió urbanística i a les altres causes de la seua progressiva desaparició. La solució passaria pel suport econòmic institucional -inversions en infraestructures hídriques i en camins, ajudes a la creació d'una agricultura amb marca de qualitat, etc- i per impulsar l'agrupament de terres.

LES ADMINISTRACIONS

Conselleria d'Agricultura, Conselleria d'Obres Públiques, Conselleria de Medi Ambient, Ajuntament d'Alboraia.

A part d'assenyalar la pressió urbanística, tant de la ciutat de València com de la resta de poblacions de l'Horta, com a principal factor de destrucció del medi agrícola, els

representants dels organismes consultats coincideixen a constatar la complexitat del problema. L'Horta és una entitat humana històrica, socioeconòmica, cultural, de gran complexitat. Per tant, la seua continuïtat demana estratègies de coordinació d'interessos divergents: un pacte social que possibilita la planificació global, i un organisme supramunicipal i interinstitucional per a superar els problemes de dispersió de competències i garantir l'execució dels acords i les disposicions sobre este assumpte. D'altra banda, s'assenyala la conveniència d'estudis per a determinar els elements de l'entorn protegibles com a béns culturals, com pot ser el cas de la xarxa de séquies.

ELS CIENTÍFICS

Universitat de València, Grup Cabanilles de defensa de l'Horta de València.

La desaparició de l'Horta no solament representaria la desaparició d'una "cultura", sinó també conseqüències ecològiques indesitjades. D'altra banda, els motius pels quals la ciutat necessita l'Horta han canviat, com ha canviat el concepte espacial de la ciutat, que ara comprén l'àrea metropolitana –amb què l'Horta ja no és el medi en què se situa la ciutat, sinó part constituent d'ella.

Es necessita una actualització dels coneixements sobre l'estructuració de les diferents parts de l'Horta, ja que no es tracta d'una entitat homogènia, per mitjà d'estudis interdisciplinars.

Es demanen mesures fermes de protecció expressa, ordenació territorial i un pla supramunicipal de desenvolupament de l'Horta.

OBSERVACIONS

Totes les institucions i grups consultats coincidixen en els grans problemes: la pressió urbanística de la ciutat i dels pobles de l'Horta sobre els seus medis rurals immediats; el baix atractiu econòmic relatiu de l'agricultura —molt inferior al de la venda de la terra.

També totes coincidixen a no veure cap solució que no passe per un pacte social. Però un pacte social necessita l'objectivació d'interessos comuns de la ciutadania, i això representa un canvi cultural. La funció del Consell Valencià de Cultura en este assumpte és contribuir, en la mesura de les seues possibilitats, a este canvi cultural que faça possible la consideració general de l'Horta com un bé de tota la població de la comarca, hi inclosos naturalment els veïns de la capital, i, més enllà, de tots els valencians.

PRIMERA

L'Horta de València és un territori bàsic sotmés en les últimes dècades a les pressions provocades per l'expansió de València i de la major part de poblacions de la comarca i pel canvi del tipus de creixement urbanístic, que ara implica la fragmentació de terres, amb la ruptura paisatgística i els problemes de parcel·lació consegüents.

SEGONA

És necessari actualitzar els nostres coneixements sobre l'estructura de l'Horta, amb parts no homogènies i més o menys vertebrades, sobre els seus límits reals, sobre la demografia del sector productiu, les expectatives de creixement, les alternatives econòmiques, el patrimoni a protegir, etc.

TERCERA

És necessari un pacte social que coordine els diversos interessos (necessitat de sòl urbanitzable per a actuacions d'interés general, rendibilitat de la terra, interessos urbanístics dels municipis, etc.), i és necessària la creació d'un organisme supramunicipal i interinstitucional capaç de resoldre problemes de dispersió de competències.

QUARTA

La sostenibilitat de l'Horta fa imprescindible la planificació dels cultius per tal de crear una marca de qualitat, una denominació d'origen; la millora de les infraestructures productives i de les comercials –per les quals la ciutat territorial que ja és València pot continuar sent el primer mercat de la seua horta–; i la formació de les noves generacions en una gestió moderna de la terra i dels seus productes.

CINQUENA

Cal estudiar la viabilitat de formes no tradicionals d'explotació dels recursos existents, com ara el turisme, les activitats pedagògiques, etc. Com a primera mesura, es demana que l'Agència Valenciana de Turisme elabore una ruta de l'Horta que tinga en compte la importància d'elements com el Tribunal de les Aigües i la xarxa de séquies, tan vinculats a la pervivència dels usos agrícoles d'este medi i que per ells mateixos són béns patrimonials la conservació dels quals exigix aplicar mesures urgents.

CONCLUSIÓ

El Consell Valencià de Cultura proposa i recomana:

- De manera immediata, cal aplicar rigorosament la legislació vigent sobre patrimoni (Llei del patrimoni cultural valencià) i la Llei d'espais naturals protegits.
- En segon lloc, considerem que les Corts Valencianes i el Govern valencià tenen la capacitat necessària per a definir i aplicar urgentment un marc legal –amb la legislació espanyola i l'europea en vigor i, si convé, amb noves normes– per a la creació d'un organisme supramunicipal i interinstitucional que elabore i implemente un pla de protecció de l'Horta de València que nasca del màxim consens social possible i busque garantir la viabilitat dels usos agrícoles i derivats d'este medi humà productiu.

DICTAMEN DEL
CONSELL VALENCIÀ DE
CULTURA SOBRE LA
CONSERVACIÓN DE LA
HUERTA DE VALENCIA

CONSELL
VALENCIÀ
de CULTURA

Autor: Ponencia específica CVC
Pleno: 8 de mayo de 2000

INTRODUCCIÓN

El proceso de modernización de la Comunidad Valenciana en los últimos cuarenta años ha sido vertiginoso. No es de extrañar que haya habido diferencias en los diferentes niveles: la estructura económica, la social, la política, la cultural. . . , con las consiguientes disfunciones. Las dificultades puestas históricamente a la afirmación y el desarrollo de los valores endógenos, no contrarrestadas, la misma novedad en el proceso de modernización y su desigual distribución geográfica y social, son factores que han conducido erróneamente a considerar incompatibles la modernización y la tradición, siendo así que la experiencia exterior nos dice que son precisamente las sociedades más modernas, más avanzadas, las que valoran más su patrimonio histórico y cultural, como soporte y origen de sus valores, creados en un proceso histórico propio, y son las sociedades más atrasadas las más dispuestas a renunciar a los valores que las identifican, a suicidarse culturalmente, en un proceso de alienación que no es la mejor garantía de crecimiento y de futuro, sino todo lo contrario. El problema, pues, tiene un fuerte componente cultural, y es por ello que el Consell Valencià de Cultura se interesa en el y cree posible aportar a su solución una contribución positiva. Ignorar las posibilidades del futuro de la Huerta de Valencia, y su viabilidad como

espacio creador de riqueza, no es una de las menores amenazas a la continuidad de este hábitat productivo humano. El futuro de la Huerta no es solamente deseable –si llegamos a un acuerdo sobre ello– sino también posible.

Pero no podemos ignorar que cuando hablamos ahora de la Huerta ya nos estamos refiriendo a los restos de lo que no hace muchos años era la Huerta de Valencia, el país inmediato de la ciudad, que en un período de cincuenta años podemos perder para siempre.

En consecuencia, se necesita una intervención inmediata de instancias integradoras, es decir: de las autoridades políticas, de los intereses generales de los ciudadanos como tales, unos intereses en función de los cuales la Huerta es un bien común independientemente de su estructura de propiedad.

En este sentido, el primer paso es tomar conciencia de la importancia no únicamente local de la Huerta de Valencia. Como patrimonio europeo, debemos aprovechar las oportunidades existentes para conseguir que intervengan en su preservación las instituciones europeas: el Convenio de Berna (para los asuntos de medio ambiente), el Congreso de los poderes locales y regionales (que podría solucionar los problemas de competencias entre administraciones), el Banco de Desarrollo del Consejo de Europa (para impulsar los proyectos de desarrollo). Tal como señala Guillermo Kirkpatrick, embajador representante permanente de España en el Consejo de Europa, es posible solicitar, por medio de la Dirección de Asuntos Jurídicos, una declaración de la Asamblea Parlamentaria europea, y la elaboración de un informe sobre el valor del bien considerado; e igualmente puede solicitarse a las instancias europeas la mediación para que la UNESCO declare la Huerta de Valencia parte del patrimonio cultural europeo.

CONSULTAS

La Huerta de Valencia es una estructura compleja, como más adelante se volverá a decir. Por ello, como primera medida de aproximación a su estudio, el Consell Valencià de Cultura ha considerado imprescindible consultar las opiniones de los diversos sectores e instancias implicados, con los siguientes resultados:

LOS ELEMENTOS PRODUCTIVOS

Real Acequia de Moncada, Tribunal de las Aguas

Para los agricultores propietarios de la tierra, el problema es la escasa rentabilidad de la agricultura, agravada por el minifundismo. El minifundismo convierte a la Huerta en especialmente vulnerable ante la presión urbanística y las otras causas que contribuyen a su desaparición. La solución pasaría por el apoyo económico institucional –inversiones en infraestructuras hídricas y viarias, ayudas a la creación de una agricultura con marca de calidad, etc.– y por impulsar el agrupamiento de tierras.

LAS ADMINISTRACIONES

Conselleria de Agricultura, Conselleria d'Obres Públiques, Conselleria de Medi Ambient, Ayuntamiento de Alboraya

Además de señalar la presión urbanística, tanto de la ciudad como del resto de poblaciones de la Huerta, como principal factor de destrucción del medio agrícola, los

representantes de los organismos consultados coinciden en constatar la complejidad del problema. La Huerta es una entidad humana histórica, socioeconómica, cultural, de gran complejidad. Por lo tanto, su continuidad exige estrategias de coordinación de intereses divergentes: un pacto social que posibilite la planificación global, y un organismo supramunicipal e interinstitucional para superar los problemas de dispersión de competencias.

Por otra parte, se señala la conveniencia de emprender estudios para determinar los elementos del entorno protegibles como bienes culturales, como puede ser el caso de la red de acequias.

LOS CIENTÍFICOS

Universitat de València, Grupo Cabanilles de defensa de la Huerta de Valencia

La desaparición de la Huerta no sólo representaría la desaparición de una “cultura”, sino también consecuencias ecológicas indeseables. Por otra parte, los motivos por los que la ciudad necesita a la Huerta han cambiado, como ha cambiado el concepto espacial de la ciudad, que ahora comprende el área metropolitana –con lo que la Huerta ya no es el medio en el que se sitúa la ciudad, sino parte constituyente de la misma.

Se necesita una actualización de los conocimientos sobre la estructuración de las diferentes partes de la Huerta, ya que no se trata de una entidad homogénea, por medio de estudios interdisciplinarios.

Se piden medidas firmes de protección expresa, ordenación territorial y un plan supramunicipal de desarrollo de la Huerta.

OBSERVACIONES

Todas las instituciones y grupos consultados coinciden en los grandes problemas: la presión urbanística de la ciudad y de los pueblos de la Huerta sobre sus medios rurales inmediatos; el bajo atractivo económico relativo de la agricultura –muy inferior al de la venta de la tierra.

También todas coinciden en no ver ninguna solución que no pase por un pacto social. Pero un pacto social exige la objetivación de intereses comunes de la ciudadanía, y eso representa un cambio cultural. La función del Consell Valencià de Cultura en este asunto es contribuir, en la medida de sus posibilidades, a este cambio cultural que haga posible la consideración general de la Huerta como un bien de toda la población de la comarca, incluidos naturalmente los vecinos de la capital, y, más allá, de todos los valencianos.

PRIMERA

La Huerta de Valencia es un territorio básico sometido en las últimas décadas a las presiones provocadas por la expansión de Valencia y de la mayor parte de poblaciones

de la comarca y por el cambio del tipo de crecimiento urbanístico, que ahora implica la fragmentación de tierras, con la ruptura paisajística y los problemas de parcelación consiguientes.

SEGUNDA

Es necesario actualizar nuestros conocimientos sobre la estructura de la Huerta, con partes no homogéneas y más o menos vertebradas, sobre la demografía del sector productivo, las expectativas de crecimiento, las alternativas económicas, el patrimonio a proteger, etc.

TERCERA

Es necesario un pacto social que coordine los diversos intereses (necesidad de suelo urbanizable para actuaciones de interés general, rentabilidad de la tierra, etc.), y es necesaria la creación de un organismo supramunicipal e interinstitucional capaz de resolver problemas de dispersión de competencias.

CUARTA

La sostenibilidad de la Huerta exige la planificación de los cultivos a fin de crear una marca de calidad, una denominación de origen; la mejora de las infraestructuras productivas y de las comerciales –por las que la ciudad territorial que ya es Valencia puede seguir siendo el primer mercado de su huerta–; y la formación de nuevas generaciones en una gestión moderna de la tierra y de sus productos.

QUINTA

Se debe estudiar la viabilidad de formas no tradicionales de explotación de los recursos existentes, como el turismo, las actividades pedagógicas, etc. Como primera medida, se pide que la Agencia Valenciana de Turismo elabore una ruta de la Huerta que tenga en cuenta la importancia de elementos como el Tribunal de las Aguas y la red de acequias, tan vinculados a la pervivencia de los usos agrícolas de este medio y que por si mismos son bienes patrimoniales cuya conservación requiere la aplicación de medidas urgentes.

CONCLUSIÓN

El Consell Valencià de Cultura propone y recomienda:

- De forma inmediata, hay que aplicar rigurosamente la legislación sobre patrimonio (Ley del patrimonio cultural valenciano) y la Ley de espacios naturales protegidos.
- En segundo lugar, consideramos que las Cortes Valencianas y el Gobierno valenciano tienen la capacidad necesaria para definir y aplicar urgentemente un marco legal –con la legislación española y europea en vigor y, si es necesario, con nuevas normas– para la creación de un organismo supramunicipal e interinstitucional que elabore e implemente un plan de protección de la Huerta de Valencia que nazca del máximo consenso social posible y busque garantizar la viabilidad de los usos agrícolas y derivados de este medio humano productivo.

CONSELL
VALENCIÀ
de CULTURA

CONSELL
VALENCIÀ
de CULTURA